

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มา หลักการ และเหตุผล

พืชวงศ์ขิง (Zingiberaceae) เป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยววงศ์ใหญ่จำแนกย่อยได้ราว 50 สกุลมีสมาชิกไม่น้อยกว่า 1,500 ชนิด (Larsen et al., 1999) ที่พบในประเทศไทยและมีรายงานแล้วรวม 26 สกุล ไม่น้อยกว่า 274 ชนิด (Larsen, 2003) พืชสมุนไพรสกุลว่านดอกทอง (*Elettariopsis*) เป็นพืชวงศ์ขิงสกุลหนึ่ง มีรายงานพบในประเทศไทยไม่น้อยกว่า 6 ชนิด

พืชสกุลนี้เป็นพืชที่มีการใช้เป็นยาสมุนไพร เช่น กระจายหลังง (Elettariopsis sp.) ใช้เป็นอาหาร ปุคสิงห์ (*E. slahmong* C. K. Lim) และใช้เป็นไม้มงคล เช่น ว่านดอกทอง (*E. wandokthong* Pichens. & Yupparach) พืชสกุลนี้ทุกชนิดมีกลิ่นบางชนิดมีกลิ่นหอมมากมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นพืชอาสิน (economic plants) สำหรับอุตสาหกรรมเครื่องหอมและน้ำหอม เช่น ปุคหอม (*E. elan* C. K. Lim)

ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการวิจัยและพัฒนาเพื่อต่อยอดภูมิปัญญาดั้งเดิมอันเกี่ยวข้องกับ การใช้ประโยชน์จากพืชกลุ่มนี้ คือองค์ความรู้พื้นฐานด้านอนุกรมวิธานของพืชสกุลนี้ ซึ่งจำเป็นสำหรับการระบุชนิดพันธุ์ เนื่องจากปัจจุบันยังไม่ทราบแน่ชัดว่าพืชสกุลนี้ที่พบในประเทศไทยนั้นมีกี่ชนิดและเป็นชนิดใด เนื่องจากยังไม่มีผู้ศึกษาเพื่อทบทวนพืชสกุลนี้ นอกจากนั้น พืชบางชนิดที่คนไทยรู้จักใช้ประโยชน์ ก็ยังไม่ทราบแน่นอนว่าเป็นชนิดใดแน่ เพราะมีรายงานที่ยังขัดแย้งกันอยู่ เช่น ปุคสิงห์ ข้อมูลอ้างอิงฝ่ายไทยว่าเป็น *E. curtisii* Baker แต่ฝ่ายมาเลเซียว่าเป็น *E. slahmong* C. K. Lim

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เข้าใจภาพรวมของการกระจายพันธุ์ของพืชสกุลนี้ในประเทศไทยยังมีความจำเป็นต้องศึกษาพืชกลุ่มนี้ที่พบในคาบสมุทรมลายู เพราะบริเวณดังกล่าวนี้จัดได้ว่า เป็นศูนย์กลางความหลากหลายของพืชสกุลนี้

2. วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

2.1 เพื่อเก็บตัวอย่าง ศึกษาสัณฐานวิทยาและนิเวศวิทยาของพืชสกุลว่านดอกทอง (*Elettariopsis*) ที่พบในประเทศไทยและคาบสมุทรมลายู พร้อมทั้งระบุชนิด และจัดทำรูปวิธานจำแนกชนิด

2.2 เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงโมเดลของสกุลว่านดอกทองที่ได้จากข้อ 2.1 สำหรับใช้เป็นข้อมูลประกอบในการจำแนกชนิด และศึกษาความสัมพันธ์เชิงวิวัฒนาการชาติพันธุ์ของพืชชนิดต่างๆ ในสกุลนี้

3. ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย

เก็บตัวอย่างพืชสกุลว่านดอกทองที่พบในประเทศไทยและคาบสมุทรมลายู, ศึกษาลักษณะวิสัยนิเวศวิทยา และสัณฐานวิทยาของตัวอย่าง ตลอดจนข้อมูลอื่น ๆ เช่น ชื่อท้องถิ่น, จัดทำคำบรรยายลักษณะ, รูปวิธานจำแนกชนิด, สกัคดีเอ็นเอของพืชแต่ละชนิด และศึกษาข้อมูลระดับโมเดล เพื่ออธิบายความสัมพันธ์เชิงวิวัฒนาการชาติพันธุ์

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

4.1 ทราบจำนวนชนิดของพืชสกุลว่านดอกทองในประเทศไทยและในคาบสมุทรมลายู

4.2 ได้ข้อมูลเชิงสัณฐานวิทยา นิเวศวิทยา และการกระจายพันธุ์ของพืชสกุลว่านดอกทองที่มีรายงานในประเทศไทยและในคาบสมุทรมลายู

4.3 ได้ตัวอย่างแห้ง ตัวอย่างคอง สำหรับใช้เป็นตัวอย่างอ้างอิง เพื่อใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบพืชสกุลว่านดอกทอง

4.4 ได้ข้อมูลเชิงโมเดลของพืชสกุลนี้ที่พบในประเทศไทยและคาบสมุทรมลายู

4.5 ได้ข้อมูลเชิงโมเดลของพืชสกุลว่านดอกทอง ที่มีรายงานพบในประเทศไทยและในคาบสมุทรมลายู สำหรับใช้ศึกษาในเชิงอนุกรมวิธานประยุกต์ต่อไป